

Foto: www.kair.polemb.net

Agent Bolek eller konsten att förgöra Lech Walesa albo sztuka niszczenia Lecha Wałęsy

De båda herrarna använder sig av argumentation som hämtad direkt från SB – om det inte finns något dokument som bekräftar deras djupaste övertygelse så betyder det att det har blivit förstörd. Om det finns något dokument som inte passar in i deras tes – så betyder det att den som skrev det gjorde fel eller egentligen tänkte på något annat.

– en nätkommentar till *Walesa-boken*.

Obaj panowie posługują się argumentacją jakby wziętą prosto od SB – jeśli brakuje dokumentu, który potwierdza ich głębokie przekonanie to oznacza to, że dokument został zniszczony. Jeśli jest dokument, który nie pasuje do ich tezy – oznacza to, że ten, kto ten dokument stworzył popełnił błąd albo właściwie miał co innego na myśli.

komentarz w Internecie do książki o Wałęsie

Od kilku lat toczy się w Polsce jadowita debata, której wzburzone fale dotarły nawet do Szwecji. Z jakiegoś niezgłębnego powodu *Dagens Nyheter* postanowiła opublikować szczególnie tekst Wojtka Kalinowskiego *Przypadek Wałęsy dzieli Polskę* (*Fallet Walesa delar Polen*, DN Kultur den 18 november 2008). Zadziwiające w tekście jest, że udaje on rzeczową relację z toczącej się w Polsce debaty, podczas gdy w rzeczywistości jest wysoce stronnickým głosem w tej debacie, wypełnionym ponadto uszczypliwościami, insynuacjami i prostymi kłamstwami. Ten tekst jest dobrą ilustracją, jak debata, o której mowa jest prowadzona w Polsce.

Bezpośrednim powodem ostatniego rozdziału (będzie ich pewnie więcej) rozognionej debaty stała się publikacja książki o Lechu Wałęsie i jego rzekomej współpracy z komunistyczną Służbą Bezpieczeństwa. Teza o współpracy (która miała mieć miejsce na początku lat 70-tych) opiera się na poszlakach i jest interpretacją dostępnego, niepełnego materiału. Autorzy książki opierają się wyłącznie na zachowanych pisanych źródłach z fragmentarycznego archiwum bezpieki. Są młodzi, są gniewni i zdecydowani udowodnić swoją tezę. „Poważni historycy, którzy się wypowiadali” byli, przeciwnie niż twierdzi Wojtek Kalinowski w DN, zgodni w swojej krytyce „rzemiosła historycznego” młodych autorów i ich „metody wykorzystywania źródeł”. Zarzuca się im zdecydowanie brak krytyki źródeł, i – jeszcze gorzej – dowolną krytykę. Dokument nie potwierdzający ich tez odrzuca się jako niewiarygodny itp. Autorzy krytykowani są też za nadinterpretację dostępnych źródeł i zawsze na niekorzyść Wałęsy.

„Układ”

Braciom Kaczyńskim i ich partii PiS udało się wygrać wybory w 2005 roku nie tylko dzięki antyliberalnemu programowi, ale może przede wszystkim dlatego, że udało im się przedstawić PiS jako sensowną alternatywę dla rzekomej rozpasanej korupcji

Sedan några år tillbaka pågår i Polen en infekterad debatt vars svallvågor nu även har nått Sverige. Av någon outgrundlig anledning valde *Dagens Nyheter* att publicera en märklig text av Wojtek Kalinowski: *Fallet Walesa delar Polen* (DN, 18 nov. 2008). Det anmärkningsvärda med artikeln är att den utger sig för att vara en saklig redogörelse för den i Polen pågående debatten medan den i själva verket utgör ett högst partiskt inlägg i själva debatten dessutom späckad med spydigheter, insinuationer, och en rad direkta felaktigheter. Det märkliga är att texten i sig utgör ett bra exempel på hur den aktuella debatten förs i Polen.

Den direkta orsaken till den hetsiga debattens senaste omgång (det lär komma fler) var publiceringen av boken om Lech Walesa och hans påstådda samarbete med den polska, säkerhetstjänsten SB, under kommunistregimen. Bokens tes om samarbetet (som skulle ha ägt rum under en period i början av 1970-talet) bygger på indicier och är en tolkning av det tillgängliga, knapphändiga materialet. Författarna grundar sitt arbete enbart på bevarade skrivna källor från säkerhetstjänstens fragmentariska arkiv. De är unga, de är arga och de är fast beslutna att bevisa sin tes. Tvärt emot Wojteks Kalinowskis påståenden i DN var ”de seriösa yrkeshistorikerna som har uttalat sig” eniga i sin kritik av författarnas ”historiska hantverk” och ”källmetod”. De anklagas konsekvent för bristande källkritik, och – ännu värre – godtycklig källkritik. Dokument som motsäger författarnas tes avfärdas som opålitliga etc. Författarna kritiserar för att övertolka de tillgängliga källorna: och dessutom alltid till Walesas nackdel.

”Uklad”

Tvillingbröderna Kaczynski och deras parti *Lag och ordning* (PiS) lyckades vinna valet 2005 inte bara på sitt antyliberala program men kanske främst tack vare att man lyckades framställa sig som ett vettigt alternativ till den påstådda utbredda korruptionen och nepotismen. Som sin huvudfiende utmålade man ”uklad” – ett postkommunistiskt informellt och korrupt avtal mellan kommunister och delar av den forna oppositionen – de förhatliga liberalerna. Det lömska avtalet slöts

bakom ryggen på de godtrogna polackerna och framställdes i liberalkontrollerade media som en demokratisk utveckling. Huvudbudskapet var alltså – tvärtemot vad Kalinowski skriver i DN – själva ifrågasättandet av ”marknadsekonomins och demokratins landvinningar”.

Denna konspirationsteori har lanserats hårt och behövde snarast bevis i form av avslöjanden om ”vänsterliberalernas” och deras vapendragares skumma förflutna. Och det var här de unga arga historikerna kommer in bilden. Anställda av det statliga PIS-influerade IPN (Nationellt Minnesinstitut) satte de resolut igång med att plöja igenom säkerhetstjänstens arkiv på jakt efter graverande uppgifter. Resultaten kom i form av avslöjanden, artiklar och läckor till pressen. Media vädrar förstas sensation och tacksamt publicerar smaskiga detaljer ur olika mer eller mindre kända personers förflutna.

Det kommer knappast som en överraskning att detta korståg riktas främst mot ”liberalerna” och deras verkliga eller imaginära bundsförvanter. Dokument som skulle kunna belasta de egna avfärdas helt enkelt som säkerhetstjänstens falsifikat. Så gjorde man t. ex. med ett lojalitetsförklaring mot kommunistregimen som hittats i Jaroslaw Kaczynskis akter. Hemliga akter, eller ”mappar” som de kallas i folkmun, har i händerna på Kaczynski och deras män helt enkelt blivit ett politiskt vapen.

När en stor auktoritet bland polska historiker, professorn Henryk Samsonowicz skrev i *Gazeta Wyborcza* att en författarna till boken ”är en skam för historieforskningen” faxade denne som svar inskannade kopior av dokument – bevis på att Samsonowicz har på 60-talet varit medlem i partiet. (*Gazeta Wyborcza*, 21/6 2008)

Sparka på de svaga

I sin iver att bevisa konspirationsteorin om ”uklad” ger man sig i första hand på personer aktiva i oppositionen mot regimen före 1989. Enligt en förvriden logik låter man i regel bli att ge sig på själva före detta kommunister (numera omvända socialdemokrater) som t. ex. Kwasniewski, Miller eller andra snarlika figurer. Lika konsekvent lämnar man ifred före detta säkerhetstjänsten SB och dess funktionärer – den polska motsvarigheten till Stasi. Man låter alltså vara de som drog i trådarna, utövade utpressning, de som förhörde och trakasserade oliktänkande. Istället hänger man ut deras offer, personer som inte stod emot trycket, lät sig skrämmas och tvingas till någon form av motvilligt samarbete. Ett samarbete som dessutom ofta var ”på låtsas” – man lämnade till sin plågoande rätt värdelösa, ofullständiga och felaktiga uppgifter.

Jus större namn på personer i avslöjandena desto fagrare fjäder i hatten för jägarna och ytterligare ett ”bevis” på teorin den svekfulla sammansvärjningen – ”uklad”. Förmodligen just däri ligger en förklaring till varför man låter de riktiga skurkarna vara och ger sig på de felande oppositionella.

Resultat av forskning presenteras offentligt, gärna med full mediebevaktning och innebär för den berörde i praktiken en medial avrättning utan några egentliga möjligheter till att få sin sak sakligt provad av någon oberoende instans. IPN har kritiserats för att agera dubbla och motsärande roller som både åklagare och – i praktiken – domare.

Många historiker har dessutom ställts sig mycket tveksamma och kritiska till själva modellen som, menar man, är svårfören

i nepotyzmu. Jako główny wróg odmalowany został „układ”: postkomunistyczna, nieformalna i korupcyjna umowa między komunistami i częścią dawnej opozycji – znenawidzonymi liberałami. Złowrogą umowę zawarto za plecami uczciwych Polaków i przedstawiono w kontrolowanych przez liberałów mediach jako demokratyczny proces. Głównym hasłem kampanii było – wbrew twierdzeniom Kalinowskiego – podważanie „ekonomii rynkowej i zdobyczy demokracji”.

Tę spiskową teorię intensywnie lansowano i szybko trzeba było znaleźć na nią dowody w postaci zdemaskowania ciemnej przeszłości lewicowych liberałów i ich sojuszników. Tutaj okazali się przydatni młodzi gniewni historycy. Zatrudnieni w państwowym Instytucie Pamięci Narodowej (IPN), poddanym wpływom PISu, wzięli się ostro do roboty przekopując archiwa Służby Bezpieczeństwa w poszukiwaniu obciążających informacji. Wyniki poszukiwań prezentowano w formie demaskatorskich tekstów albo przecieków do prasy. Media lubią oczywiście sensację i wdzięcznie publikują smakowite szczegóły z przeszłości mniej lub bardziej znanych osób.

Nie było dla nikogo zaskoczeniem, że ta kruczata skierowana była przede wszystkim przeciwko „liberałom” i ich rzeczywistym i wyimaginowanym sojusznikom. Dokumenty, które mogłyby obciążać swoich po prostu odrzuca się jako falsyfikaty SB. Tak zrobiono np. z deklaracją lojalności wobec reżimu komunistycznego, którą znaleziono w aktach Jarosława Kaczyńskiego. Tajne akta, czyli, jak mówi vox populi, teczki, stały się w rękach Jarosława Kaczyńskiego i jego ludzi polityczną bronią.

Kiedy profesor Henryk Samsonowicz, wielki autorytet wśród polskich historyków, napisał w *Gazecie Wyborczej*, że autorzy książki o Wałęsie „przynoszą wstyd badaniom historycznym”, jeden z autorów przysłał faksem w odpowiedzi kopie dokumentów, z których wynikało, że Samsonowicz był w latach 60-tych członkiem partii komunistycznej.

Kopać słabych

Usiłując udowodnić spiskową teorię o „układzie” atakuje się przede wszystkim osoby aktywnie działające w opozycji przed rokiem 1989. Według tej pokrętej logiki nie prześwietla się samych byłych komunistów (teraz socjaldemokratów) jak np. Aleksandra Kwaśniewskiego czy Leszka Millera. Równie konsekwentnie nie zajmowano się SB i jej funkcjonariuszami, czyli polskim odpowiednikiem Stasi. Zostawia się więc w spokoju tych, co pociągali nici, szantażowali, przesłuchiwali i prześladowali inaczej myślących. W zamian piętnuje się ich ofiary, osoby, które, być może, nie wytrzymały nacisku, dały się zastraszyć i które zmuszono do jakiejś formy niechętniej współpracy. Współpracy, która najczęściej była na niby – przekazywano prześladowcom bezwartościowe, niekompletne i nieprawdziwe informacje.

Im większe nazwiska opozycjonistów wśród demaskowanych osób tym większy sukces dla łowców i dodatkowy „dowód” prawdziwości teorii o zdradzieckiej konspiracji – „układzie”. To jest prawdopodobnie wytłumaczenie, dlaczego prawdziwym złoźyńcom nic się nie dzieje a ściga się byłych opozycjonistów.

Rezultaty poszukiwań prezentowane są publicznie, często w świetle jupiterów i dla zainteresowanego oznacza to w praktyce medialną egzekucję bez żadnych rzeczywistych możliwości

odwołania się od „wyroku” do jakiejś niezależnej instancji. IPN krytykowany za odgrywanie podwójnej i powodującej konflikt sumienia roli oskarżyciela i – w praktyce – sędziego.

Wielu historyków ma spore wątpliwości, co do samego modelu IPN, który narusza integralność badacza. Krytykuje się nieszczęśliwe połączenie politycznej publicystyki i badań historycznych, w którym zawsze cierpią badania. Inni, np. Norman Davies, wskazują, że niewłaściwe jest badanie tak niedawnych wydarzeń.

Jednakże znani byli dysydenci i inne obiekty ataków przysparzają kłopotów: w papierach bezpieki często nie daje się znaleźć przeciw nim niczego obciążającego. Ale młodzi gniewni nie poddają się i kopią w teczkach dalej. W ten sposób kolej przyszła na samego Lecha Wałęsę.

Dlaczego właśnie na niego – ludowego trybuna, elektryka, który został przywódcą Solidarności – masowego ruchu, co wstrząsnął reżimem nie tylko w Polsce, ale całym sowieckim imperium. Rozwalenie muru berlińskiego było przecież w istocie wtórnym wstrząsem po wolnościowym trzęsieniu ziemi z epicentrum w stoczni Lenina w Gdańsku, gdzie przywódcą był Wałęsa. No więc właśnie: dlaczego napadać na Wałęsę?

Dlaczego Wałęsa?

Częściowo może on obwinać samego siebie. Wałęsa wszedł mianowicie w konflikt z braćmi Kaczyńskimi. W czasie swojej prezydentury wyrzucił ich ze swojego sztabu zmęczony niekończącymi się intrygami. Potem wiele razy krytykował braci podczas stosunkowo krótkiego okresu rządów PiS-u w kraju. Jak to ma w zwyczaju, walnął nawet raz obraźliwym słowem. Przewidujący bracia wielokrotnie grozili, że „mają coś” na Wałęsę. Nie tylko to coś mieli, ale postarali się, by puścić za nim w pościg dwóch zapalczywych i krwiożerczych jakobinów.

Według poszlak (bezpośrednich dowodów w dalszym ciągu nie ma) Wałęsa miał współpracować z SB na początku lat 70-tych, czyli bezpośrednio po robotniczych protestach i masakrze w grudniu 1970 roku i represjach, które potem nastąpiły. Wydaje się, że Wałęsa próbował wyslizgnąć się i po paru latach udało mu się zerwać kontakty. Jeśli jest to zgodne z prawdą to uważam, że Wałęsa wykazał jeszcze większą odwagę i zdecydowanie niż wynikało to z naszej dotychczasowej wiedzy. Po tym okresie przyszedł wielki czas Wałęsy: strajk w sierpniu 1980 roku, Solidarność, później internowanie, nagroda Nobla, i w końcu klęska komunizmu i wolność. Później został pierwszym pochodzącym z wyborów prezydentem wolnej Polski – mniej udany okres, który zakończył się porażką wyborczą w rywalizacji z postkomunistą Kwaśniewskim. W czasie swojej prezydentury miał podobno usunąć jakieś dokumenty ze swojej teczki. To jest, oczywiście, możliwe. Przy wielu okazjach mówił też, że na początku lat 1970-tych miał wymuszone kontakty z SB, z których się wykręcał. To też, oczywiście, prawdopodobne.

Jednak teza, że Lech Wałęsa był wtedy agentem SB – i w pewnym sensie pozostał nim jeszcze długo po upadku komunizmu – co właśnie autorzy książki chcą nam udowodnić, jest kompletnie absurdalna. Cała historia wzbudzałaby rozbawienie, gdyby nie szkody, które wyrządza krajowi, pamięci Solidarności i w końcu Wałęsie jako człowiekowi. Jakie właściwie motywy kierują atakującymi? Czy rzeczywiście wierzą w spiskowe teorie? Czy naprawdę sądzą, że wolnościowy bojownik był w istocie ko-

lig med forskarens integritet. Man kritiserar den olyckliga sammanblandningen av politisk publicistik och historisk forskning i vilken forskningen alltid blir lidande. Andra, som till exempel Norman Davies, påpekar det felaktiga i att ägna historieforskningen åt så pass nya händelser.

Emellertid ställer forna dissidenter och andra tänkbara mål till det för alla dessa forskande publicister: man kan inte hitta några graverande uppgifter om dem i säkerhetstjänstens papper. Med de unga arga männen ger inte upp och gräver i mapparna. Och nu har alltså turen kommit till självaste Walesa.

Varför just han – folktribunen av folket, elektrikern som blev ledare för Solidaritet – en massrörelse som satte inte bara regimen i Polen men hela Sovjetimperiet i gungning. När muren i Berlin föll 1989 var det faktiskt ett efterskalv av den frihetens jordbävning med epicentrum i Leninvarvet i Gdansk. Och ledaren där var just Lech Walesa. Alltså varför just Walesa? Varför ge sig på honom?

Varför Walesa?

Delvis har han sig själv att skylla. Walesa har nämligen gått och blivit ovän med tvillingbröderna Kaczynski. Inte nog med att han under sin presidentperiod gav de sparken från sin stab, trött som han var på deras evinnerliga intrigerande. Dessutom hade han upprepade gånger kritiserat de båda bröderna under deras relativt korta perioden vid makten i landet. Som Lech Walesa brukar göra drömde han till med att kalla de båda bröderna för klantskallar. För att travestera fotbollslaget Cracovias hejarklack och deras ramsa: Herren Gud må förlåta – Kaczynski aldrig. De långsinta tvillingarna har upprepade gånger hotat med att de ”har någonting” på Walesa. Inte nog med att de hade någonting, så såg de till att man satte två ivriga och blodtörstiga jakobiner på spåret.

Enligt de avslöjande indicierna (direkta bevis saknas fortfarande) skulle Walesa ha samarbetat med SB under en period i början av 1970-talet. En period som följde direkt efter arbetarprotesterna i december 1970, massakern och de efterföljande av repressalierna. Han verkade försöka slingra sig ur och lyckades efter några år bryta kontakten. Om detta skulle stämman tycker jag faktiskt att Walesa lyckades visa ännu större mod och beslutsamhet än det hade framgått tidigare. Och det är efter den perioden som Walesas stora tid har kommit, strejken 1980, Solidaritet, sedan internering, Nobelpris, och slutligen kommunismens kollaps och frihet. Sedan blev han det fria Polens första valda president – en mindre lyckad period som slutade i ett politiskt nederlag mot postkommunisten Kwasniewski. Under sin period som president uppges han även avlägsna en hel del dokument från sin mapp. Och visst är det möjligt. Han har även vid flera tillfällen sagt att han i början av 1970-talet haft påtvingade kontakter med SB, och försökt snacka sig ur det. Visst är det sannolikt.

Men tesen att Lech Walesa hela tiden hade varit agent för säkerhetstjänsten – och på sätt och visst förblivit det ännu in våra dagar – vilket författarna vill göra gällande är helt absurd. Hela historien vore löjeväckande om det inte vore för den skada den åsamkar landet, Solidaritetsrörelsens minne och – inte minst – människan Walesa. Vad har alla dessa ivriga herrar för motiv? Tror de verkligen på sina konspirationsteorier? Tror

de verkligen att frihetshjälten Lech Walesa var i verkligheten en kommunistisk agent? Eller är det bara spel för gallerierna, ett cyniskt sätt att skaffa sig politisk inflyttande och massmedial närvaro? Egentligen spelar det ingen större roll. Historien – som Wojtek Kalinowski åberopar så gärna i sin artikel i DN – kommer så sakteligen att fälla sin dom även över dessa herrar och deras framfarter. Varför han skrivit själv hade skrivit denna partinlaga kan vi (lätt) gissa själva. Men vad i hela fridens namn fick *Dagens Nyheter* att publicera den? ❖

Arthur Sehn

munistycznym agentem? Czy jest to może tylko perfidna gra, cyniczny sposób na zdobycie wpływów politycznych i zapewnienie sobie obecności w mediach? Właściwie nie ma to znaczenia. Historia, na którą Wojtek Kalinowski tak chętnie powołuje się w swoim artykule w DN, nieodwołalnie wyda swój werdykt w sprawie tych ludzi i ich wyczynów.

Dlaczego Kalinowski napisał swój, wierny partyjnej linii, artykuł, możemy domyślić się łatwo sami. Ale co, na litość boską, skłoniło *Dagens Nyheter* do jego opublikowania? ❖

Arthur Sehn

Lech Wałęsas jubileum Jubileusz Wałęsy

”Under de här 25 åren har världen och Europa förändrats, mitt Fädernesland har återfått sin Frihet, men behovet av solidaritet och ett bra samarbete människor och stater emellan har inte minskat, utan är ännu större i en globaliserande värld” skriver Lech Wałęsa i inbjudan till sitt jubileumsfirande av dagen när Nobels fredspris överräcktes till honom. Egentligen var det inte honom som Nobelmedaljen överräcktes till utan hans fru och son. Wałęsa själv var rädd för att aldrig få återvända till Polen om han åkte iväg för att hämta priset.

I samband med 25årsdagen av den prestigefulla utmärkelsens överlämnande, organiserades en internationell konferens *Solidaritet för framtiden* i Gdańsk.

”Syftet med konferensen, skriver Lech Wałęsa, är att börja reflektera över den moderna världens samhälls-politiska verklighet och att konferensdeltagarna ska peka på de största hoten mot den världen. Jag är övertygad om att mötet i Gdańsk kommer att skriva in sig i det universella behovet av att bygga en Övernationell solidaritet i den stora Solidaritets anda, vilken på fredlig väg, efter år av kamp och svåra erfarenheter, har lett oss fram mot den efterlängade Friheten”.

Sju av Nobels fredspristagare har meddelat sitt deltagande i mötet, bland dem Dalai Lama och Kofi Annan. Även topppolitiker – presidenter, premiärministrar och ministrar – såväl före detta som nu aktuella, polska och utländska, kommer att delta, däribland Frankrikes president Nicolas Sarkozy och Europakommissionens ordförande José Manuel Barroso, Israels president Simon Peres, före detta Sydafrikas president Willem de Klerk, före detta Spaniens statsminister Jose Maria Aznar.

Konferensens arrangör var Lech Wałęsa Institute Foundation, European Solidarity Center, Nationell Kulturcentrum och Gdańsk stad. ❖

Andrzej Jonas

„Przez te 25 lat zmienił się świat i Europa, moja Ojczyzna odzyskała Wolność, ale potrzeba solidarności i dobrej współpracy między ludźmi i państwami nie wygasła, a w globalizującym się świecie jest jeszcze bardziej potrzebna” – pisze Lech Wałęsa w zaproszeniu na uroczystość jubileuszu wręczenia mu Pokojowej Nagrody Nobla. A właściwie nie jemu, tylko żonie, która wraz z synem odbierała noblowski medal, gdyż jej mąż obawiał się, że jeśli opuści Polskę, by odebrać nagrodę, już nigdy nie będzie mógł do nie wrócić.

W 25 rocznicę wręczenia tego prestiżowego wyróżnienia w Gdańsku zorganizowano międzynarodową konferencję *Solidarność dla przyszłości*. „Celem konferencji, pisze Lech Wałęsa, jest podjęcie refleksji nad rzeczywistością społeczno-polityczną współczesnego świata i wskazanie przez jej uczestników najważniejszych w tej sferze zagrożeń. Jestem przekonany, że spotkanie w Gdańsku wpisze się w uniwersalną potrzebę budowy ponadnarodowej solidarności w duchu idei wielkiej Solidarności, która doprowadziła nas pokojowo przez lata walki i trudnych doświadczeń ku upragnionej Wolności.” Udział w spotkaniu zapowiedziało siedmiu laureatów Pokojowej Nagrody Nobla, wśród nich Dalajlama i Kofi Annan, byli i aktualni polscy i zagraniczni politycy najwyższej rangi, w tym prezydenci, premierzy i ministrowie, między innymi prezydent Francji Nicolas Sarkozy i Przewodniczący Komisji Europejskiej Jose Manuel Barroso prezydent Izraela Szymon Peres, Willem de Klerk, były prezydent RPA, były premier Hiszpanii Jose Maria Aznar.

Organizatorem konferencji były: Fundacja Instytutu Lecha Wałęsy, Europejskie Centrum Solidarności, Narodowe Centrum Kultury, miasto Gdańsk. ❖

Foto: wikipedia.org

Andrzej Jonas